

**NORSKE
LAKSEELVER**

Organisasjon for fiskerettshavere i
lakse- og sjørrettførende vassdrag

Postadresse: Postboks 9354 Grønland
N-0135 Oslo
Kontoradresse: Schweigaardsgate 34 C, Oslo
Telefon: 2205 4870/ 45 02 16 37
E-post: post@lakseelver.no
Org nr: 971281693
Bankgiro: 8101 05 37886
Internett: www.lakseelver.no

Mattilsynet
Attn. Kari Bryhni & Kristina Landsverk
Felles postmottak
Postboks 383
2381 Brumunddal

deres ref;

vår ref; 101293

Oslo; 20.12.2010

Oppfølging av møte den 1. des. 2010

Vi takker for hyggelig møte mellom Mattilsynet, WWF, Norges Jeger- og Fiskerforbund og Norske Lakseelver onsdag 1. desember. Med dette ønsker vi i Norske Lakseelver å følge opp deler av det som ble tatt opp på møtet. Vi vil fokusere på to saker, MTB-økningen i Troms og Finnmark, samt Mattilsynets idé om kapasitetsbegrensning basert på individantall.

MTB-økning i Troms og Finnmark

Vi vil gjenta vår bekymring om en MTB-økning i nord. Vi fikk bekreftet på møtet at det har vært et betydelig politisk press for å få til en kapasitetsøkning, men mener allikevel at Mattilsynet, innenfor de rammer det er gitt, kunne markert seg mye sterkere. Etter at regjeringens vedtak ble kjent, gikk Havforskningsinstituttet ved Adm. dir. Tore Nepstad ut og sa at kapasitetsøkningen var mot deres faglige råd. Vi har forståelse for at det er vanskelig å si hvor stor risiko en 5 % kapasitetsøkning vil medføre, men mener Mattilsynet tydelig burde frarådet enhver kapasitetsøkning slik lusesituasjonen har vært i 2009 og 2010. Også tatt i betraktning at lusesituasjonen fortsatt ikke er under kontroll.

I et brev til FKD så sent som 13. september anbefaler dere spesifikt at *"en kapasitetsøkning syd og vest for Ullsfjord i Troms utsettes"*. Bakgrunnen er Havforskningsinstituttets redegjørelse for temperaturskillet ved Ullsfjord, og dere utdyper: *"Sjøområdene syd og vest for Ullsfjord har på mange måter de samme hydrografiske egenskapene som Vesterålen og Nordre del av Nordland, hvor vi vet at lus etablerer seg"*.

Etter et møte med FKD den 19. oktober kommer dere plutselig med en helt ny opplysning: *"Mattilsynet vil påpeke at når det gjelder sørlige deler av Troms mot fylkesgrensen er temperaturen i sjøen slik at lusa utvikler seg senere enn i sørligere deler av landet"*.

Dette står i sterk kontrast til det dere sa 13. september, og det blir heller ikke utdypet hvor dere har hentet opplysningene om denne nye temperaturgrensen mellom Troms og Nordland. Nå heter det plutselig: *"Mattilsynet vurderer at en 5 % økning av MTB i Troms ikke vil utgjøre noen vesentlig risiko med tanke på forverring av lusesituasjonen i dette fylket"*.

Det er meget uheldig at Mattilsynet skriver dette til FKD samtidig som dere på egne nettsider uttrykker at "Mattilsynet har frarådet enhver kapasitetsøkning i anlegg sør for Ullsfjord i Troms", og følger opp med: "Fiskeri- og kystdepartementet har valgt å sette grensen lenger sør, dvs. ved fylkesgrensen"

Det er svært vanskelig å lese dette på annen måte enn at dere mener FKD har trosset Mattilsynet råd i denne saken. Det er en åpenbar mismatch mellom risikovurderingene deres til FKD, og deres egne faglige råd og holdninger.

I ettertid har Norske Lakseelver kontaktet Fiskeridirektoratets regiondirektør i Finnmark, Hermod Larsen. I følge ham har en restrukturering av næringen i fylket ført til at lakseproduksjonen økte fra knappe 40.000 tonn i 2009 til det som vil bli ca 60.000 tonn i 2010 (50 % økning). Det er ventet en ytterligere utnyttelse av eksisterende kapasitet i fylket, slik at produksjonen vil nå 75.000 tonn i 2011. Da vil vi altså ha sett en økning på nær 90 % på to år. Vi vet at samtidig at Finnmark i år har vært det fylket der lakselusnivåene har økt mest fra i fjor. Dette bør ses i sammenheng med den store produksjonsøkningen i fylket, da økningen selvfølgelig har medført en like stor økning i tallet på lakselusverter. Antar vi en gjennomsnittlig slaktevekt på 4 kg har det i år vært 5 millioner flere oppdrettsfisk i Finnmark enn i fjor. Til orientering er dette mer enn 10 ganger det samlede tallet på vill gytelaks i hele Norge. Ser vi på totalmengden lus i fylket er tallene enda mer dramatiske. Antall modne hunn lus per fisk er tidoblet fra november i fjor til november i år. Under forutsetning av at antall fisk i sjøen gjenspeiler produksjonsøkningen fra 2009-2010, er tallet på fisk 1,5 ganger høyere. Dette betyr at den totale lusemengden i Finnmark nå er formidabelt 1500 % høyere enn i fjor på samme tid. Det er meget betenkelig at regjeringen, med Mattilsynets velsignelse vil ha en 5 % kapasitetsøkning nå. Det er også helt vesentlig i denne saken at den eksisterende teoretiske produksjonskapasitet i Finnmark er 84.000 tonn (Hermod Larsen, pers. med.). Kapasitetsøkningen er selvfølgelig basert på denne, men vi undrer om Mattilsynets risikovurdering er basert på den samme. Om Mattilsynets risikovurdering er basert på dagens produksjon ser vi at dette vil kunne bære svært galt av sted allerede før 5 %-økningen trer i kraft. 5 % på toppen av 84.000 tonn betyr 4200 tonn ekstra. Antar vi igjen en slaktevekt på 4 kg, vil dette utgjøre mer en 1 mill ekstra lakselusverter i Finnmark.

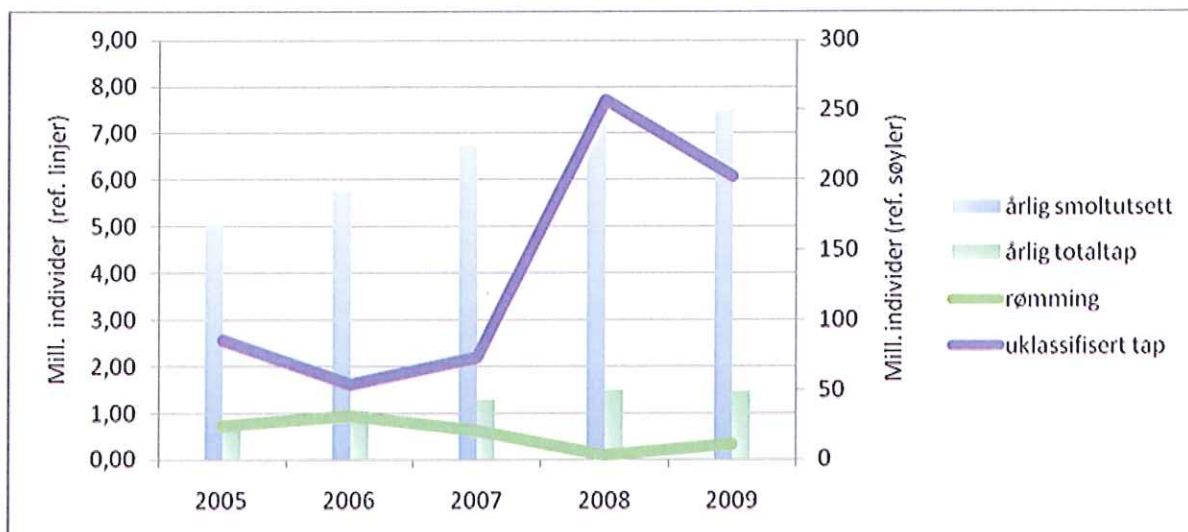
Vi oppfordrer innstendig Mattilsynet til å revurdere sin risikovurdering av en 5 % kapasitetsøkning i Troms og Finnmark. Vi ber dere varsle FKD om lusesituasjonen i Finnmark og koblingen mot den kapasitetsøkningen vi allerede er vitne til i fylket. Tatt i betraktning at resistent lus driver nordover raskere enn antatt og at ingen nye lusemidler er på trappene kan lusesituasjonen i nord forverres raskt sommeren 2011. Med dagens uforutsigbare og uventede klima- og vær-situasjon, er det lite som skal til før lusa i Finnmark får en ideell situasjon med høye vertstettheter, resistens mot kjemiske behandlingsmidler og en gunstig sjøtemperatur. Dette kan få katastrofale effekter for anadrom laksefisk i Finnmark. Her inngår også en art som vil være "ny" i lusesammenheng, nemlig sjørøye. Sjørøye er en art som av ukjente årsaker allerede er betydelig svekket i nord.

Individfokus i oppdrettsnæringen

Mattilsynet sa på møtet at de ville ta initiativ til et sterkere individfokus i oppdrettsnæringen, og luftet tanker om kapasitetsbegrensning tuftet på smoltantall som erstatning for dagens MTB-grenser. Norske Lakseelver støtter individbaserte kapasitetsgrenser fullt ut, da vi tror dagens fokus på biomasse i tonn i liten grad stimulerer den enkelte oppdretter til å føle ansvar for hvert enkelt individ. I større oppdrettselskaper tror vi dette problemet forsterkes oppover i systemene, med økende avstand fra merdkanten. Vi tror dette er en av hovedårsakene til svinneproblemet i norsk oppdrettsnæring.

Selv om man må ta i betraktning at fisk er i særklasse den mest r-selekterte art blant husdyrene, og derfor "tilpasset" et betydelig "naturlig" svinne, kan det ikke herske tvil om at svinnet i lakse- og regnbueørretproduksjonen er altfor stort - ufattelige 50 millioner individer i 2009. På

landsbasis utgjør dette ca 19 % av årlig smoltutsett¹, men det prates uoffisielt om tapsprosenten helt opp til 35. Til sammenlikning var tapsprosenten i Chile ca 40 % da næringen der kollapset. Dødelighet er den viktigste tapsårsak. Rømmingstallene er urovekkende, og mye tyder på at offisielle rømmingstall er lavere enn de reelle. Spesielt er rømming av smolt et større problem enn det som fremkommer av offisiell statistikk. Figur 1 viser en påfallende omvendt korrelasjon mellom rømmingstall og uklassifisert tap. Selv om man skal være ytterst forsiktig med konklusjoner, er det nærliggende å tro at det ligger et betydelig antall skjulte rømminger i de uklassifiserte tapstallene. Dette trenger ikke være rømminger som bevisst holdes skjult. Det kan like gjerne dreie seg om uoppdagede tilfeller.

Figur 1. Tap av laks og regnbueørret i matfiskproduksjonen de siste 5 år. Tap grunnet rømming vises som grønn linje, mens tap uten kjent årsak vises som fiolett linje. Søylen markerer årlig smoltutsett, samt årlige totaltap (Kilde: Fiskeridirektoratets statistikker).

I det "gunstige" rømmingsåret 2008 var det uklassifiserte tapet rekordhøye 8 millioner individer. I 2009 var den samlede norske gytebestanden av villaks på snaue 400.000 individer. Da er det svært betenkelig at en fiskemengde som er 15 ganger høyere enn dette (6 mill individer) forsvant fra norske merder uten av næringen kan si hvordan og hvorfor. Uansett viser de store tapene at individkontrollen er for dårlig, og at det er behov for et mye sterkere individfokus i oppdrettsnæringen. Et annet aspekt ved både totale tapstall og uklassifisert tap er dyrevelferd. Med den uvitenheten som hersker rundt tapstallene kan man spørre seg om dyrene lider i utrenghsmål. Et tap på 50 millioner individer årlig er helt uakseptabelt for en næring som er likestilt andre husdyrnæringer overfor dyrevernsloven.

Om det innføres kapasitetsbegrensning i form av utsettstillatelser vil dette kreve at dagens rutiner ved kjøp, salg og utsett endres. Pga. usikkerhet ved tellemetoder og telleutstyr er det normalt at fisk leveres med et visst positivt slingringsmonn, så det reelle antallet ikke skal være lavere enn det kunden har betalt for. Individbegrenset utsett vil kreve stålkontroll på antall. Norske Lakseelver mener individmerking vil være det beste tiltaket for å kunne oppnå dette.

¹ En produksjonssyklus strekker seg over mer enn 12 måneder. Det betyr at årlige tap ikke er alltid er tap av årets utsett. Denne fremstillingen gir allikevel et korrekt bilde av tap i forhold til utsett.

Individmerking av oppdrettsfisk

Vi mener individmerking vil redusere rømming og totalt svinn, samt bedre dyrevelferden. Hvordan vil dette være mulig? Med stadig strengere krav til anlegg, både gjennom standard (NS 9415) og forskrift (Nytek), vil forhåpentligvis rømmingstilfellene forårsaket av totalhavari bli færre. Større bekymring er knyttet til de "usynlige" rømmingene, eller "lekkasjene" som de også kalles, som sannsynligvis svarer for mye av det uklassifiserte svinnet. Det største problemet er at slike lekkasjer kan pågå i lang tid, fordi fisken ikke savnes. Ikke hjelper det heller vesentlig at fisken påvises som rømt. Dette fordi vi mangler raske og juridisk sikre sporingsmetoder. Dagens sporingsverktøy er basert på DNA-analyser, men dette er utilstrekkelig. Både fordi det går for sakte med tanke på rask stopping av pågående rømming, og fordi det er for usikkert med tanke på presisjon/spesifisitet. Selve analysene går raskt, men innsamling av referansemateriale tar lenger tid og er ressurskrevende. Som sporingsmetode kan det fungere i spesielle tilfeller, men i tilfeller der en oppdretter ikke vedkjenner en rømming, vil man dessverre stå svakt rent juridisk. Det er jo ikke snakk om DNA-matching på individnivå, men om sannsynligheter for gruppetilhørighet. Antallet rognleverandører i Norge er for lite, og den genetiske variasjonen på smolten er for liten, til at man med juridisk grad av sikkerhet kan utpeke en skyldig blant kun ca 1000 potensielle rømmingskilder. Det blir rett og slett for stor sannsynlighet for at man tar feil. At dagens DNA-sporingsystem har betydelige mangler illustreres blant annet i disse oppslagene:

- Regnbueørretrømming i Flora
kommune:http://www.kyst.no/index.php?page_id=95&article_id=89769
- Sverre Ola Roald, F.dir Ålesund:
http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/more_og_romsdal/1.7405381

Ved hjelp av individmerker kan rømt fisk bli sporet umiddelbart etter gjenfangst - med 100 % sikkerhet. Ved rømming teller hver time og hver dag. Om man ved rask kildeopsporing kan oppdage og stanse en rømming etter at 2000 fisk har stukket av, vil dette være svært mye bedre enn om rømmingen oppdages når 25.000 fisk har forsvunnet. Man skal dessuten ikke undervurdere den preventive effekten individmerking vil ha. Vissheten om at rømt fisk kan spores vil avgjort føre til forbedring av rutiner og opplæring av ansatte, samt færre menneskelige feil og mindre slurv.

Bedre kontroll = redusert svinn

Et problem med dagens svinn er at man ikke vet når fisken blir borte. Det mistenkes at mye fisk forsvinner rett etter utsett. I tillegg til rømming er det sannsynlig at en del fisk dør og går i oppløsning på notbunnen, men fordi man ikke savner fisk som blir borte på denne måten er det vanskelig å vite med sikkerhet. Ved bruk av avstandslesbare individmerker vil man kunne fått rapport på manglende individer ved vanlige rutiner som sortering og fordeling, i tillegg til at merkesensorer kunne kombineres med dagens biomassemålere. En slik gjentatt individsjekk gjennom produksjonssyklusen vil gi helt ny kunnskap om når i denne syklusen fisk blir borte, og forbyggende tiltak kan iverksettes.

Individmerker og kostnader

På merkesiden finnes det både snutechips og rfid-brikker kommersielt tilgjengelig. Innen fiskeforskning er begge varianter i bruk. Vi har ikke finregnet på kostnadene, men anslår at merkeutgiftene vil ligge på "noen" kr. per fisk. Dette må ses opp mot at en oppdretter i dag får ca 180 kr. per slaktefisk (4 kg, 45 NOK/kg), mens produksjonskostnadene i snitt ligger på 15-16 kr. per kg. Uklassifisert svinn og rømt oppdrettsfisk har med dagens laksepriser en urealisert salgsverdi på minst 1,2 mrd NOK. Dette er i underkant av 5 kr. per utsatt smolt (250 mill årlig). Om man ved individmerking kunne halvert dette svinnet ville tiltaket altså svare seg ved en kostnad helt opp til kr 2,50 per utsatt smolt. Da har vi ikke tatt i betraktning den økologiske verdien av redusert innslag av rømt oppdrettsfisk i lakseelvene, som for Norske Lakseelvers vedkommende er den viktigste grunnen til at vi ønsker individmerking og redusert svinn i oppdrettsnæringen.

Kostnadene ved en merkeordning bør i sin helhet dekkes av næringen selv. En modell som kunne vært vurdert er en panteavgift på utsatt merket smolt. Gjennom en panteordning kunne man

få refundert en del av kostnadene når fisken ble "kvittert ut" på slakteriene. Tapt fisk = rømt fisk = tapte merker = tapt returpant. Dette ville også sikret at det er de som står bak rømmingen som må betale – etter "polluter pays"-prinsippet. Dette ville stimulert til enda større innsats for å redusere svinn. For næringen totalt sett er det ikke sikkert produksjonskostnadene ville økt, pga denne reduksjonen av svinn. Skulle man allikevel ende opp med økte produksjonskostnader, er det mye som tyder på at produsentene lett kunne dytte kostnadene videre over på forbruker. Prisutviklingen vi har sett på oppdrettslaks de siste to årene viser at betalingsvilligheten blant forbrukere er stor når det gjelder laks (<http://www.intrafish.no/norsk/nyheter/article280019.ece>). Det er ikke problemer med avsetningen selv om lakseprisen har steget med ca 15 Kr/kg de siste to årene. En ytterligere prisøkning for å finansiere en merkeordning ville helt sikkert blitt godtatt, om den i det hele tatt ville merkes for forbrukerne. I hvert fall om umerket og marginalt billigere laks ikke er noe alternativ.

Velferd

All merking av fisk har et velferdsaspekt som må diskuteres, men individmerking vil sannsynligvis være en ubetydelig ekstrabelasting for fisken i forhold til de bieffekter man i dag ser som følge av vaksineadjuvans, og produksjonslidelser forøvrig.

Brakkleggingssoner og produksjonsstrukturering

Norske Lakseelver er av den oppfatning at innføring av lukkede flytende oppdrettsanlegg vil være det tiltaket som er best egnet til å hindre dagens frie flyt av patogener mellom oppdrettsanlegg og omgivelsene. Mye tyder på at vi nå står foran et teknologisk og viljeavhengig gjennombrudd for en ny type teknologi. Allikevel vil det gå mange år før slik type teknologi vil være dominerende. Inntil da, og kanskje også senere, vil andre tiltak for å bryte vert/parasittkoblingen være påkrevet. Den medikamentelle tilnæringsmåten er å ta livet av lusa. Den økologiske metoden er å hindre lusa tilgang til en vert i den perioden den er infektiv, gjennom brakklegging i områder av tilstrekkelig størrelse. I praksis vil det være aktuelt med en kombinasjon av disse tilnæringsmåtene. Det er helt essensielt at sonene er store nok for hindre reinfeksjon. Videre må brakkleggingstiden være lang nok for at luselarver som kommer drivende inn i sonen, eller driver rundt i sonen, ikke finner en vert før opplagsnæringen er oppbrukt og den dør. Sonestørrelsen vil i mange tilfeller komme i konflikt med produksjonsoptimalisering hos oppdretterne. Vi har derfor sett at oppdrettsnæringens egne soneforslag er for små. De ønsker rett og slett ikke tiltak som vil føre til endringer. Dette er spesielt tydelig fra næringsorganisasjonenes side, da disse også representerer de små oppdretterne. De store aktørene som har produksjon i flere regioner vil lettere kunne tilpasse sin produksjonsstruktur og har derfor vist en større evne til endringer i forhold til koordinerings- og brakkleggingssoner. Overfor arealutvalget under ledelse av Peter Gullestad fremmet Norske Lakseelver nylig et forslag om innføring av store brakkleggingssoner (regioner), samtidig som man tar i bruk 3 års produksjonssyklus, med felles vårbrakklegging mellom hver syklus. Dette vil kunne sikre regelmessig brakklegging av tilstrekkelige arealer, og samtidig gi oppdretterne innenfor sonene fleksibilitet til flere utsett innenfor sonen i hver syklus. Vi oppfordrer Mattilsynet til å tenke i tilsvarende baner når man vurderer sonestørrelser og brakkleggingsperioder. Selv om det fremdeles er en del mindre oppdrettsforetak igjen, har oppdrettsnæringen definitivt blitt en stor og gjennomindustrialisert næring, med stadig færre og stadig større aktører. Tiden er nå moden for å stille betydelig strengere krav lik dem som stilles til industri på land.

Med vennlig hilsen

Torfinn Evensen
Daglig leder

Erik Sterud
Prosjektleder